

prevenim•dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències** a Catalunya

Número 2 - primer semestre 2001

En aquest número...

- **Editorial** 2
A propòsit del *Dia Mundial Sense Tabac*.
- **Cop d'ull a la recerca** 2
Comentaris sobre els principals factors de risc per a l'abús de drogues, d'acord amb les dades aportades al tema per la recerca científica.
- **Materials** 3
Control-Meter – joc interactiu d'informació (CD-Rom)
El tabac, ben lluny – guia didàctica i fitxes (dossier escolar)
La festa – tabac, alcohol i pressions externes (video)
- **En pràctica** 4
Aspectes que cal tenir en compte en l'elaboració de materials preventius (segona part)
- **L'opinió** 4
Haik Nikogosian, assessor regional de l'Oficina Regional per a Europa de l'Organització Mundial de la Salut, comenta el sentit del *Dia Mundial Sense Tabac* i els objectius de l'edició d'enguany.
- **Finestra oberta** 5
Característiques, objectius, fonamentació i metodologia de *PROTEGO* - *Entrenament familiar en habilitats educatives per a la prevenció de les drogodependències*, un programa selectiu de prevenció familiar adreçat a treballar amb els pares i mares de preadolescents amb problemes de conducta o que pertanyen a famílies en risc.
- **Navegant** 5
Comentaris i orientacions per navegar pel web de GLOBALink, Xarxa Internacional de Prevenció i Control del Tabaquisme vinculada a la Unió Internacional Contra el Càncer (UICC).
- **En poques paraules** 6
Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.
- **Des de l'ICASS** 6
Informació sobre el Decret 402/2000, de 27 de desembre de 2000, de reestructuració de l'ICASS, i sobre la nova estructura organitzativa que se'n deriva.

prevenim.dro és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

Pocs dies abans que aquest número de Prevenim.DRO hagi sortit de la impremta, s'haurà commemorat –com cada 31 de maig– el *Dia Mundial Sense Tabac*. Enguany l'Organització Mundial de la Salut ha volgut dedicar aquest dia a sensibilitzar la població en relació als efectes del fum ambiental sobre la salut dels no fumadors, tal com explica el Dr. Nicogolian en la secció "L'opinió".

Molts programes de prevenció de l'abús de drogues dediquen gran part dels seus continguts a l'hàbit de fumar i a les seves conseqüències, o fins i tot se centren exclusivament en la prevenció del tabaquisme, com alguns dels materials que presentem en aquest butlletí.

El tabaquisme és, als països desenvolupats, la primera causa prevenible de malaltia i mortalitat, cosa que justifica amb escreix l'èmfasi dels programes de prevenció en el tabaquisme. Per si això no fos prou, hi ha altres motius importants per centrar en el tabac bona part dels esforços destinats a la prevenció de l'abús de drogues. D'una banda, la major part dels factors de risc i de protecció per al tabaquisme tenen un efecte semblant pel que fa a l'abús d'altres drogues. A més, l'hàbit de fumar és encara molt freqüent entre els adolescents catalans, i l'ús de tabac precedeix gairebé sempre el consum habitual d'alcohol i l'ús d'altres drogues.

Cop d'ull a la recerca

Els factors de risc per a l'abús de drogues

Els programes de prevenció de les drogodependències han de reduir els factors de risc i estimular els factors de protecció per a l'abús de drogues. Tot i que estem lluny de conèixer totes les variables que expliquen per què determinats individus abusen de les drogues, la recerca científica ha proporcionat proves consistents del paper etiològic de diferents factors.

Es coneixen amb el nom de *factores de risc* les variables que són presents abans que una persona abusi de les drogues i que s'associen a un augment de la probabilitat que aquest problema aparegui. Normalment es disposa també de models teòrics que expliquen els mecanismes pels quals un factor de risc contribueix a l'abús de drogues. Molts factors de risc per abusar de les drogues a l'adolescència prediuen també altres problemes de conducta com el comportament delictiu, els embarassos no desitjats, o la violència escolar i l'absentisme.

Alguns factors de risc es relacionen amb el context social: l'existència de lleis i normes socials favorables a l'ús de drogues, la seva disponibilitat elevada, una deprivació econòmica extrema, viure en un barri o un entorn molt desorganitzat, etc. Tot i que la modificació dels factors de risc de naturalesa social pot sobrepassar les possibilitats de la intervenció del professional, és possible contribuir a canviar-los potenciant un clima d'opinió favorable o que pressioni per tal que es prenguin determinades

decisiones polítiques o s'elaborin lleis necessàries.

Altres factors de risc són de naturalesa individual o interpersonal. Així, es coneixen alguns factors fisiològics, com ara l'activitat d'enzims que metabolitzen l'alcohol o certs patrons d'activitat elèctrica cerebral, i diferents estudis indiquen que podria existir una predisposició genètica a la dependència de l'alcohol i altres drogues. Entre els factors de risc interpersonals o psicosocials destaquen el consum i les actituds favorables respecte les drogues dels altres membres de la família, l'existència de pràctiques de gestió familiar pobres o inconsistentes, l'alt grau de conflicte familiar, la manca de lligams amb la família, haver presentat problemes de conducta de manera precoç i persistent, el fracàs

Tot i que estem lluny de conèixer totes les variables que expliquen per què determinats individus abusen de les drogues, la recerca científica ha proporcionat proves consistents del paper etiològic de diferents factors

escolar, el baix compromís amb l'escola, el rebuig per part dels companys d'escola des de molt petit, la vinculació amb altres adolescents consumidors de drogues i l'inici precoç de l'ús de drogues.

Durant molt de temps, la majoria dels programes de prevenció van estar centrats en uns pocs factors de risc, i només s'orientaven a modificar les normes en relació a l'ús de drogues, les actituds favorables al consum o les habilitats per fer front a la pressió per consumir drogues. S'ha pogut demostrar, però, que les intervencions més efectives són aquelles que incorporen molts components amb l'objectiu de modificar diversos factors de risc.

Per seguir llegint:

Hawkins JD, Catalano RF, Miller JY. Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention. *Psychological Bulletin*. 1992;112 (1): 64-105.

Control-Meter

Joc interactiu en suport CD-Rom que posa a prova els coneixements del jugador en matèria de drogues, per tal de millorar la informació sobre els riscos associats al consum i afavorir l'abstinència o, altrament, la reducció de riscos. La seva interactivitat, format i concepció audiovisual propicien en l'usuari la sensació d'estar jugant, més que no pas aprenent.

Desenvolupat per l'associació ABD amb finançament del *Plan Nacional sobre Drogas* i de la Direcció General de Drogodependències i Sida, s'adreça essencialment als joves de 16-23 anys, usuaris d'espais d'oci nocturn, tot i que també es planteja la possible utilització en l'àmbit educatiu, de manera no generalitzada. A tal fi, inclou una guia de 37 pàgines, per facilitar-ne l'aplicació grupal per part dels educadors.

Defugint tot paternalisme, opta clarament per buscar l'aprovació de la població diana, des de la seva consideració de persones madures i capacitades per valorar els riscos i prendre decisions.

Més informació: ABD Associació Benestar i Desenvolupament. Telèfon: 93 289 05 30

El tabac, ben lluny

Campanya d'informació i sensibilització sobre el tabaquisme adreçada als joves, iniciativa del Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat, amb la col·laboració del Consell de Col·legis Farmacèutics i Agrupació Mútua, que entre altres elements (cartells, adhesius, etc.) consta, en l'eix escolar, de 2 carpetes: una per a l'educació primària i una altra per a la secundària.

didàctica de 64 pàgines, amb informació diversa, material gràfic i estadístiques. A més, cada carpeta conté 2 dossiers amb orientacions pedagògiques i fitxes de treball a l'aula, diferenciades per cicles educatius (4 per al mitjà, 4 per al superior, 5 per al 1r cicle d'ESO, i 5 més per al 2n), que conformen una proposta oberta d'activitats relacionades amb el tabac per a alumnes de 8-16 anys.

La realització d'un concurs d'activitats entre els nois i noies que van treballar el material el curs 1999-2000 deixa oberta la possibilitat d'una reelaboració dels materials, adequant-los encara més a les inquietuds dels destinataris.

Més informació:

Generalitat de Catalunya, Departament de Sanitat i Seguretat Social. Telèfon: 93 227 29 00

La festa

Material adreçat a nois i noies de 11-13 anys, orientat a afavorir una discussió en grup al voltant de les pressions externes que influeixen en l'inici del consum del tabac i l'alcohol, i la possibilitat de fer-hi front.

Desenvolupat per l'Institut Municipal de Salut Pública de l'Ajuntament de Barcelona, consta d'un vídeo de 25 minuts i d'una guia didàctica de 8 pàgines. El vídeo dedica 14'30" a una trama argumental –la preparació i celebració d'una festa per part d'un grup de preadolescents– i 10'30" a una videoguia per afavorir la discussió: 1) presentació del tema 2) recordatori d'escenes 3) pregunta per discutir amb el vídeo aturat 4) resolució.

Dissenyat com a instrument de suport al professorat en l'aplicació del programa PASE de prevenció escolar, també pot ser útil en activitats alienes al context escolar, en el ben entès que una altra figura educativa substitueixi el professor en la seva funció tutorial durant la discussió en grup.

Més informació:

Ajuntament de Barcelona, Institut Municipal de Salut Pública. Telèfon: 93 238 45 45

Elaboració de materials preventius (II)

Al butlletí anterior fèiem esment de la consideració dels materials preventius com a instruments professionals d'educació per a la salut, i comentàvem alguns aspectes que cal tenir en compte en elaborar-los. En aquest número continuem tractant aquest tema.

El missatge és significatiu per als destinataris? Per molt bones intencions i veritats que aporti un material preventiu, no aconseguirà els seus objectius si és ignorat pels destinataris. Per evitar-ho, els materials preventius han de ser congruents amb els valors i les expectatives de conducta dels destinataris. Han de ser rellevants per a la població diana. Així, proposar l'abstinència a usuaris de drogues molt desestructurats o estretament vinculats amb entorns de consum, no seria probablement rellevant per a ells. Proposar-los maneres de consumir drogues amb menys risc seria tenir més en compte els seus interessos i motivacions. Una manera de garantir que un material preventiu connecti amb els seus destinataris és incorporar membres d'aquell grup al procés d'elaboració.

Hem evitat possibles males interpretacions? Alguns materials contenen missatges susceptibles de doble interpretació, que poden actuar en sentit contrari al pretès.

Cal evitar-ho. Així, dir que "els licors tenen més graduació alcohòlica que la cervesa", encara que sigui cert, pot aportar arguments justificatius a determinats bevedors excessius, si no expliquem també que, a la fi "la quantitat d'alcohol pur d'una cervesa i d'una copa de licor és bastant semblant". Altres vegades, per tal de guanyar acceptació entre els consumidors i evitar l'associació amb posicions puritanes, trobem materials preventius que tracten el consum d'algunes drogues com un fet quotidià, i fins i tot normatiu. Això, que pot ser vàlid en un material adreçat a consumidors habituals i/o abusius (per exemple, per tal d'afavorir la reducció de riscos en el consum), seria contraproductiu en un que s'adreça a poblacions universals (ex.: els joves d'una determinada edat), atès que podria induir o reforçar en algunes persones la idea que consumir drogues és normatiu i "tothom" ho fa, cosa que no es correspon pas amb la realitat.

Adaptat de: *NCADI Technical Assistance Bulletins (EUA)*.
<http://www.health.org>.

L'opinió

Haik Nikogosian

Haik Nikogosian és assessor regional de l'Oficina Regional per a Europa de l'Organització Mundial de la Salut. Prevenim.DRO li ha demanat una valoració del sentit del Dia Mundial Sense Tabac i dels seus objectius per a l'edició d'enguany. El Dr. Nikogosian ha agraït a Prevenim.DRO la seva adhesió a la celebració del Dia Mundial Sense Tabac i, a més, ens ha dit el següent:

«L'amenaça per a la salut que suposa el fet de fumar no té precedents. El tabac és un de les principals factors causants de mortalitat prematura i evitable. Per respondre a aquesta realitat, l'Organització Mundial de la Salut ha pres el lideratge en les actuacions internacionals contra l'epidèmia del tabaquisme. Una de les campanyes anuals més significatives en la lluita contra el tabac és la celebració del Dia Mundial Sense Tabac, que té lloc cada 31 de maig. Aquest any, sota el lema "El fum de segona mà mata. Netegem l'aire!", busca conscienciar la població sobre els riscos del tabaquisme passiu.

Dues dècades d'evidències permeten afirmar sens dubte a la comunitat científica que cap nivell d'exposició involuntària al fum del tabac és segur per a la salut. El tabaquisme passiu s'associa a moltes malalties que impliquen un risc vital, com ara el càncer de pulmó i les malalties cardiovasculars. En el cas dels nens, la situació és especialment preocupant, atès

que l'exposició al fum del tabac és un factor causant d'asma i altres malalties respiratòries i de la síndrome de mort sobtada.

Tanmateix, disposem de respostes adequades i viables per a aquest problema, com ara la promoció d'entorns lliures de fum en els espais públics, els llocs de treball i les llars, mitjançant la combinació d'actuacions legislatives i educatives. L'objectiu principal del Dia Mundial Sense Tabac 2001 consisteix a mobilitzar la

societat al voltant d'aquest tema, tant a escala local com nacional –des dels grups pro infància fins als governs de les nacions, passant pel món del treball– per tal que s'organitzin activitats, que poden anar des de concursos o campanyes per conscienciar la població fins a la publicació de guies turístiques d'espais lliures de fum a les ciutats. L'Oficina Europea de l'OMS està compilant un llistat d'activitats organitzades arreu d'Europa, que estarà accessible a: <http://www.who.dk>».

disposem de respostes adequades i viables per a aquest problema, com ara la promoció d'entorns lliures de fum en els espais públics, els llocs de treball i les llars, mitjançant la combinació d'actuacions legislatives i educatives

Protego · Entrenament familiar en habilitats educatives per a la prevenció de les drogodependències

Protego és un programa selectiu de prevenció familiar adreçat a treballar amb pares amb fills preadolescents (9-13 anys), amb risc en els pares o en els fills, com ara determinats usuaris de programes de serveis socials o d'altres àmbits (centres oberts, PIRMI, EAIA, etc.).

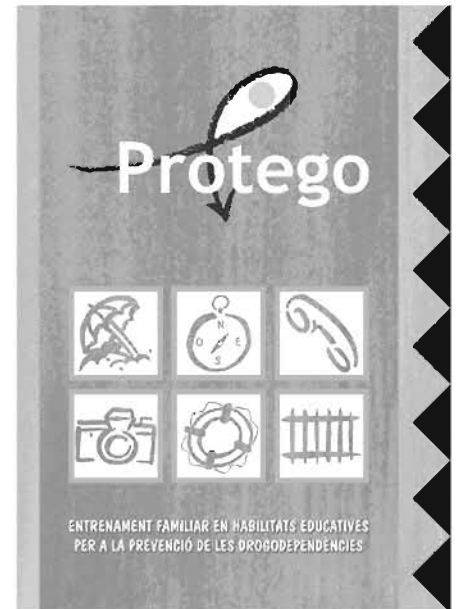
Desenvolupat per l'associació PDS · Promoció i Desenvolupament Social, amb el suport de l'ICASS, busca modificar els factors de risc i protecció de l'entorn familiar en el cas dels preadolescents amb problemes de conducta i dels fills de famílies en risc, per mitjà de la millora de les habilitats educatives dels pares, l'enfortiment dels vincles familiars i la clarificació de la posició de la família en relació al consum de drogues.

Consta d'un manual de 101 pàgines amb instruccions per a l'aplicació de les sessions, qüestionaris d'avaluació i informació per accedir a un servei de suport per a la implementació del programa, i d'un CD-Rom amb transparències i informació per als pares.

S'aplica en grups de 12-15 participants al llarg de 8 sessions de dues hores, que inclouen explicacions, discussions, exercicis (*role-playing*, modelat, pràctica d'habilitats) i tasques per fer a casa. Cadascuna treballa un aspecte concret: 1. Definició d'objectius de canvi. 2. Habilitats de comunicació. 3. Reducció dels conflictes. 4. Establiment de normes i límits. 5. Supervisió i sancions. 6. Posició familiar sobre les drogues. 7. Resolució de problemes. 8. Seguiment. El marc d'aplicació inclou programes comunitaris de prevenció de drogodependències i altres programes de l'àmbit dels serveis socials, la salut, l'educació i la justícia, com ara: serveis bàsics d'atenció social primària, centres oberts, EAIA, etc.

Protego ofereix als professionals vinculats d'una manera directa o indirecta a la prevenció de les drogodependències la possibilitat d'utilitzar un programa que ha estat dissenyat tenint en compte l'estat actual dels coneixements científics sobre els factors de risc i de protecció, i després d'haver revisat diferents programes que en altres països s'han mostrat efectius en contextos similars als que aquest s'adreça. Alhora, l'aplicació de versions preliminars del programa en diferents indrets, així com l'aplicació pilot realitzada a Sant Boi de Llobregat, han permès constatar-ne la viabilitat en el context i població als quals es destina.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Telèfon: 93 430 71 70

Navegant

GLOBALink: Xarxa Internacional de Prevenció i Control del Tabaquisme

Des de fa cinc anys, la Unió Internacional Contra el Càncer (UICC) posa a disposició de les persones i institucions implicades en la promoció de la salut i la prevenció del tabaquisme la xarxa GLOBALink. Mitjançant el seu web, els més de 2.700 membres de GLOBALink, distribuïts pels cinc continents, poden accedir a diferents serveis:

- ⊙ Bases de dades amb documents –de text complet– sobre diferents aspectes de la prevenció i el control del tabaquisme.
- ⊙ Butlletins de notícies internacionals, nacionals i temàtiques.
- ⊙ Conferències electròniques, destinades a facilitar l'intercanvi entre professionals.
- ⊙ Xats interactius.
- ⊙ Suport gratuït per als web d'ONG dedicades a la prevenció i control del tabaquisme.

Tot i que l'anglès és la llengua principal de comunicació de GLOBALink, hi ha una secció molt activa de notícies distribuïdes en castellà. L'accés a una part dels continguts de la pàgina web està reservat als membres de la xarxa. Per a l'admissió de nous membres, cal que els candidats indiquin el nom de tres persones que els avalin, que preferentment haurien de pertànyer a la xarxa.

En poques paraules

Nova normativa del Parlament Europeu sobre etiquetatge dels paquets de tabac. Entrarà en vigor a partir de la tardor de 2003 i comportarà, entre altres qüestions, l'obligació de dedicar més espai en els paquets de tabac a advertir sobre els riscos del tabaquisme per a la salut, a més de la desaparició de les denominacions *light*, *ultra light*, *suau* (o *mild*) i *baix en quitrà*. Més informació a http://europa.eu.int/index_es.htm

Prevenió i esport. Amb el suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida i la col·laboració d'altres institucions, l'associació Àmbits-Esport ha editat recentment una *Guia didàctica de prevenció per a professionals de l'esport* que, emmarcada en un programa de formació, inclou continguts teòrics, criteris de d'actuació, exercicis, etc. Més informació: <http://www.ambits-esport.com>

Calculadora virtual de l'índex d'alcoholèmia. La trobareu a: <http://www.ub.es/sacu/alcohol>

Orientacions per escriure i publicar treballs científics. *Cómo escribir y publicar trabajos científicos* és una publicació que descriu els requisits per a la presentació de manuscrits a revistes científiques i dona consells per redactar articles de revisió, presentacions verbals, pòsters, etc. Es pot adquirir a través del web de l'Organització Panamericana de la Salut: <http://www.paho.org>. Altrament, *Cómo escribir artículos científicos* és un text més sintètic sobre el mateix tema, accessible de manera gratuïta a: <http://www.ieanet.com>

Per saber-ne més sobre el cannabis. El volum 12 (suplement 2) de l'any 2000, de la revista *Adicciones*, inclou una monografia sobre aquesta substància en la qual trobareu informació abundant i actualitzada sobre els seus efectes i capacitat addictiva, el tractament de la seva dependència, la utilitat potencial amb finalitats terapèutiques, aspectes legals, etc. Es pot baixar en format PDF de <http://www.mir.es/pnd>

Nous programes de prevenció d'àmbit local. L'Ajuntament de la Roca del Vallès ha endegat recentment un programa d'activitats de prevenció de drogodependències en el seu territori. Alhora, el Consell Comarcal de la Conca de Barberà ha iniciat el programa *Concavols?*, que aglutina sota aquesta denominació comuna diferents activitats de prevenció de drogodependències. Esperem poder donar aviat més notícies d'aquesta mena.

Des de l'ICASS...

Reestructuració de l'ICASS. El passat 5 de gener es va publicar el Decret 402/2000, de 27 de desembre, de reestructuració de l'ICASS, el qual vol garantir la seva adequació als canvis en les necessitats socials dels ciutadans que es deriven de l'augment en l'esperança de vida, l'evolució de la institució familiar, l'existència de noves formes de desigualtat, la marginació que produeixen determinades dependències, la immigració, etc. Alhora, el Decret dona una nova estructura organitzativa a l'ICASS, que inclou la creació de l'Àrea de Programes Sectorials. Aquesta nova àrea incorpora les funcions de l'anterior Programa Social de Drogodependències, i té com a objectius principals contribuir a orientar les polítiques sectorials d'atenció a la gent gran i les persones amb disminució, d'atenció primària i de suport social a les prestacions sociosanitàries; ser el referent tècnic de la relació entre l'ICASS i els diferents agents d'àmbit sectorial; promoure projectes singulars encarregats per la Direcció General i coordinar les seves actuacions amb altres subdireccions, àrees i serveis de l'ICASS, així com amb els recursos d'altres nivells d'atenció social o xarxes assistencials, dins del seu àmbit d'actuació.

Més informació: DOGC 3299 de 5.1.2001.

També podeu sol·licitar l'opuscle informatiu *L'ICASS. Una institució centrada en les persones* trucant al telèfon: 93 483 17 12

prevenim dro

Edita:

PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció:

Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny i muntatge:

E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió:

Addenda

Dipòsit legal:

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?
Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?
Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.DRO

Provença, 79 baixos 3^a 08029 Barcelona

Tel.: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>